

UTSIKT

A glass bottle is tilted, pouring a thick stream of white milk into a clear glass. The milk is captured mid-pour, creating a dynamic sense of movement. The background is a solid, light blue color.

*Konsten att
betala en räkning*

**STOR EFTERFRÅGAN
PÅ EKOLOGISKA
GRÖNSAKER**

*Äldre tjurar
snart i
lösdrift*

*Försäljning av
opastöriserad
mjölk - vad
gäller?*

UTSIKT VÄRMLAND

UTGIVARE

Länsstyrelsen Värmland
651 86 Karlstad
010-224 70 00
varmland@lansstyrelsen.se

ANSVARIG UTGIVARE

Roger Bergqvist 010-224 72 13
roger.bergqvist@lansstyrelsen.se

REDAKTION

Emma Mickelin
Roger Bergqvist
Malin Eliasson
Maria Sundqvist
Petra Umeland
Lise Wichmann Hansen

FORMGIVNING

Katarina Zeplien

BILDER

Sid 1, 2 samt 4 & 5 (mynt):
Mostphotos.com

Sid 8: Blielokobonde.nu

Sid 9 (spridare): Märten Svensson,
Greppa näringen. (webbknap):
Greppa näringens webbplats
Övriga: Länsstyrelsen Värmland

TRYCK

Elanders Sverige AB

UPPLAGA

4 250 ex

ISSN NR

0284-6845

PUBL.NR

2016:22

Adressregistret för tidningen Utsikt ändrar vi själva. Därför är det viktigt att du meddelar adressändringar till oss, genom att ringa eller skriva. Se kontaktuppgifter överst.

Märk din post/e-post med "Lantbruk/tidningen Utsikt".

Länsstyrelsen
Värmland

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Stutar och tjurar äldre än sex månader - snart i lösdrift

Efter den 1 augusti 2017 är det inte längre tillåtet att hålla stutar och tjurar som är äldre än sex månader uppbundna.

Bakgrunden till detta är i första hand att det är svårt att hålla handjur rena när de står uppbundna, vilket påverkar djurens välfärd.

Om du har uppbundna stutar och tjurar är det alltså dags att börja fundera över hur du ska anpassa dina stallar för lösdrift. Eftersom lösdrift leder till en bättre djurvälstånd kan du söka investeringsstöd för att bygga om dina stallar.

KONTAKT

FÖRPRÖVNING/OMBYGGNING: JOHAN SIGVARDSSON, 010-224 72 45
INVESTERINGSSTÖD: TORBJÖRN ELIASSON, 010-224 73 27

UTSIKT VÄRMLAND

TIDNINGEN FÖR LANTBRUK OCH LANDSBYGD I VÄRMLAND

Första numret av tidningen Utsikt gavs ut i mars 1993. Den vänder sig till lantbrukare och andra som är intresserade av frågor som rör landsbygden i Värmland.

Tidningen innehåller artiklar och information om bland annat; landsbygd- och företagsutveckling, odling, djurhållning, ängar och ett rikt odlingslandskap, rovdjur samt stöd och kurser. Syftet är att informera och inspirera till utveckling och förnyelse av landsbygdsföretag.

Utsikt kommer ut med tre nummer per år och produceras delvis med pengar från Landsbygdsprogrammet - Vill du prenumerera? Det är gratis - skicka i så fall dina adressuppgifter till tidningens utgivare och märk din post/e-post med "Lantbruk/tidningen Utsikt".

Har du tips och idéer kring tidningens innehåll? Kontakta oss i redaktionen!

Frivilligt och obligatoriskt BVD-program

I Sverige har det sedan 1993 funnits ett kontrollprogram för BVD, Bovin virusdiarré. Det är en virussjukdom hos nötkreatur som leder till kastningar, missbildningar och svaga eller dödfödda kalvar.

Alla djurägare är skyldiga att låta provta sina nötkreatur angående BVD. Detta gäller oavsett hur många djur man har. Undantaget är om man enbart håller tjurar som skickas direkt till slakt.

Syftet med provtagningen är att säkerställa att samtliga svenska nötkreatursbesättningar är fria från BVD och inte riskerar att sprida sjukdomen till andra besättningar.

Det frivilliga BVD-programmet

De allra flesta besättningar i Sverige är med i det frivilliga BVD-programmet som

bedrivs i regi av Växa. Detta är också skälet till att det sedan 2011 inte har upptäckts några nya fall av BVD i Sverige.

Av cirka 17 400 nötkreatursbesättningar i Sverige totalt är det enligt Jordbruksverket ungefär 100 gårdar som fortfarande inte är med i programmet. Av dessa besättningar finns 18 stycken i Värmland.

Det obligatoriska BVD-programmet

De som inte är med i det frivilliga programmet omfattas automatiskt av det obligatoriska programmet. Det innebär att djurägaren behöver kontakta veterinär och själv stå för alla kostnader i samband med provtagningen.

Detta sker genom att det tas blodprov i besättningen. Det är enbart ungdjur över 12 månader som behöver provtas.

Länsstyrelsen kommer nu att skicka brev till de nötkreatursägare som inte är med i det frivilliga programmet om att de behöver provta sina djur. Om djurägarna

inte självmant kontaktar veterinär kan länsstyrelsen behöva göra detta.

Anmäl dig till det frivilliga BVD-programmet

För att undvika de besvär och kostnader som det obligatoriska BVD-programmet innebär kan man när som helst anmäla sig till det frivilliga BVD-programmet.

Detta kostar endast 100 kronor och det är den enda kostnaden man behöver stå för. Övriga kostnader är subventionerade genom statliga medel sedan 2016.

Dessutom genomförs provtagningen i samband med slakt och behöver inte göras i besättningen.

KONTAKT OCH ANMÄLAN

VÄXA, ULLA SVENSSON, 010-471 06 64
ULLA.SVENSSON@VXA.SE

BVD är en virussjukdom hos nötkreatur. Den leder till kastningar, missbildningar och svaga eller dödfödda kalvar. Den medför därmed stora problem och kostnader i en besättning.

Om en dräktig ko smittas under de första fyra månaderna av dräktigheten överförs virus till kalven som sedan kommer att utsöndra virus hela livet med risk för att smitta andra djur.

På hälften av alla nötkreatursgårdar i Sverige år 1993 fanns BVD. Tack vara ett effektivt kontrollprogram som de allra flesta nötkreatursägare har anslutit sig till har vi lyckats bekämpa sjukdomen. Men för att kunna upprätthålla det goda sjukdomsläget måste samtliga nötkreatursägare bidra genom att vara med i BVD-programmet.

FÖRSÄLJNING AV OPASTÖRISERAD MJÖLK

Försäljning av opastöriserad mjölk ställer extra krav på kontroll och information för att minska risken för att konsumenterna ska bli smittade av farliga bakterier.

Gårdar som vill sälja opastöriserad mjölk direkt till konsument måste därför, från och med den 1 september 2016, registrera sig hos länsstyrelsen för att vi ska få vetskap om försäljningen och kunna kontrollera mjölkproduktionen.

Mängden mjölk som gården får sälja begränsas till högst 70 liter i veckan. Dessutom ska den som säljer den opastöriserade mjölken ge köparen skriftlig information om riskerna med opastöriserad mjölk och hur mjölken ska hanteras.

Mer information och även förslag till faktablad att lämna ut till konsument finns på livsmedelsverket.se

KONTAKT

SANDRA TJÄRNING 010-224 72 55, KARIN GULLBRING 010-224 72 36

KOM IHÅG

- **Registrering hos länsstyrelsen från 1 september 2016.**
- **Högst 70 liter i veckan får säljas.**
- **Köparen ska få skriftlig information om riskerna.**

En god tillgång till kommersiell och offentlig service är nödvändig för tillväxt och utveckling - det är de flesta överens om. På relativt kort tid har marknaden för betaltjänster förändrats drastiskt, speciellt kontanthantering.

På vissa orter har dessa förändringar skapat stora problem. Där har både företag och privatpersoner en högst begränsad möjlighet att "över disk" kunna sätta in och ta ut pengar, betala räkningar eller när det gäller företag och föreningar, kunna sätta in sina dagskassar.

ALLA SKA HA TILLGÅNG TILL GRUNDLÄGGANDE BETALTJÄNSTER

Regeringen har bestämt att du ska ha tillgång till grundläggande betaltjänster oavsett var du bor i landet. Det ska också vara till ett rimligt pris och du ska inte behöva åka alltför långt för att kunna nyttja dem. Länsstyrelsen har därför fått ett utökad uppdrag att bevaka och utveckla grundläggande betaltjänster så att de uppfyller samhällets behov.

Om boende och näringsliv upplever att det här är ett problem där de bor och verkar så kan Länsstyrelsen hjälpa till. Länsstyrelsen kan till exempel hitta ett ombud för tjänsterna på orten och med hjälp av statliga medel kan denna samhällstjänst tillhandahållas.

Vad är grundläggande betaltjänster?

Med grundläggande betaltjänster menas möjligheten att kunna sätta in och ta ut pengar, att betala räkningar samt att företag och föreningar ska kunna sätta in sin dagskassa.

KONSTEN ATT BETALA EN RÄKNING

Behovet stort

Behovet av att använda den här typen av betaltjänster är stort. Det kan vara en ort där föreningslivet och företagandet blomstrar och har kontanter som omsätts i hög omfattning. Många äldre och nyanlända föredrar fortfarande att använda sig av kontanter när de handlar och i vissa områden är bristen på bra och stabilt bredband en anledning till att de inte använder sig av digitala betalningslösningar.

Som en reaktion på den utvecklingen skapas ofta nya alternativ. Samverkanslösningar eller andra lösningar som leder till både nya serviceställen och nya tekniska lösningar.

- Vi har i uppdrag att bevaka tillgängligheten av grundläggande betaltjänster i länet. Om boende och näringsliv upplever det som problematiskt att få tillgång till dessa tjänster kan Länsstyrelsen hjälpa till att lösa det genom att till exempel hitta ett ombud på orten, säger Henrik Lindholm, betaltjänstansvarig på Länsstyrelsen Värmland.

En lokal lösning finns hos ICA butiken i Lesjöfors, där Per-Ola Bergqvist sedan ett par år tillbaka är betaltjänstombud.

- Hans butik är en central punkt i ett av de områden vi hittills identifierat vara i särskilt behov av den här tjänsten eftersom det annars är orimligt långt för de som till exempel vill betala sina räkningar "över disk" eller sätta in sin dagskassa, berättar Henrik vidare.

Per-Ola har varit ombud ända sedan Länsstyrelsen Värmland började med stödinsatser till tillhandahållande av grundläggande betaltjänster och upphandlade tjänsten hos honom. Hos Per-Ola kan man både ta ut och sätta in pengar och betala räkningar.

- Många känner sig otrygga med att betala räkningar digitalt, säger han.

Per-Ola märker av behovet av tillgängligheten till betaltjänster tydligt. Under en period var han det enda kassagiroombudet i Filipstads kommun vilket gjorde att personer från hela kommunen kom till honom för att till exempel sätta in sina dagskassar.

- Det händer faktiskt att det även kommer folk från Fredriksberg i Dalarnas län, berättar han.

Betaltjänsterna hos Per-Ola används av hela samhället, men allra vanligast är att föreningar kommer för att sätta in kontanter från till exempel olika evenemang och att de lokala småföretagarna använder tjänsten.

Att vara ombud

Han berättar vidare hur det är att vara ett ombud för betaltjänster:

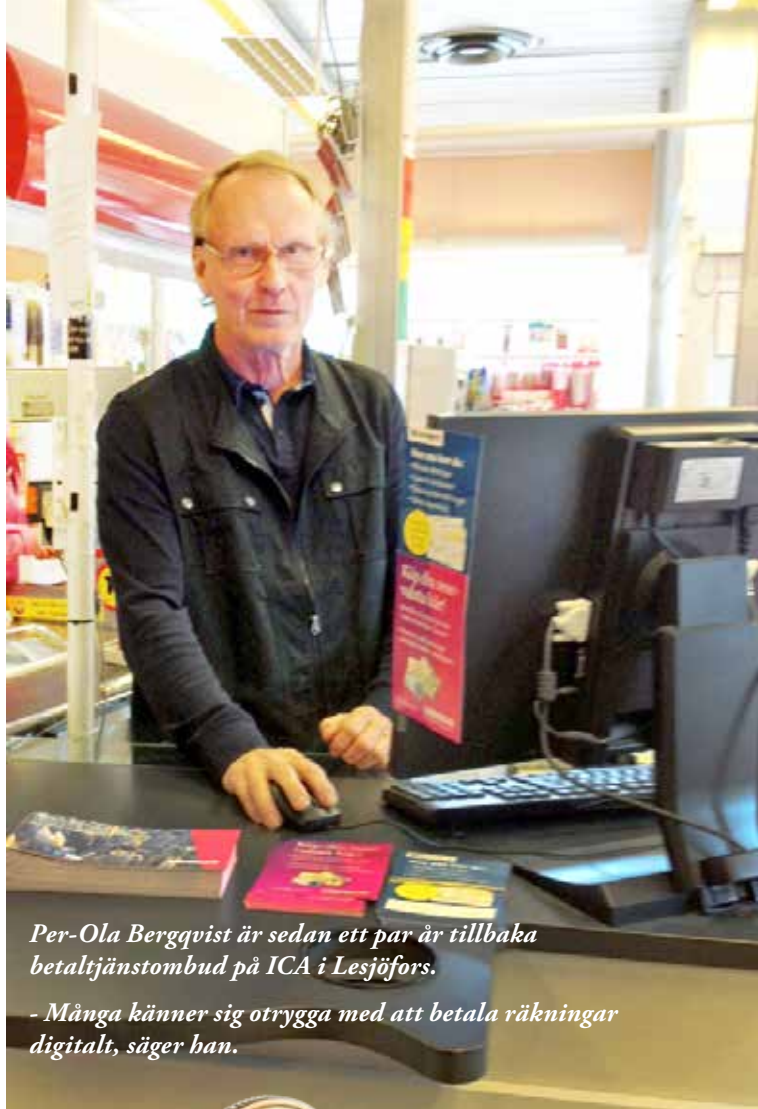
- Det innebär ett stort ansvar; nya kunder behöver läggas till i systemet, man måste ställa frågor som till exempel vart pengarna kommer ifrån, kontrollera legitimationer och räkna pengar. Det kan vara väldigt tidskrävande.

Han tycker ändå att det finns många fördelar med att vara ombud, framför allt är det viktigt för ortens invånare och han vet att det uppskattas av många av dem.

- Det är viktigt att det finns någon på orten som tillhandahåller de här tjänsterna. Man ska inte behöva åka in till staden för att utföra dagliga tjänster! Men vi hade nog aldrig klarat det här utan Länsstyrelsens stöd.

KONTAKT

ÅSA STRÄLMAN 010-224 73 37
ELISE RADANOVA 010-224 74 02

Per-Ola Bergqvist är sedan ett par år tillbaka betaltjänstombud på ICA i Lesjöfors.

- Många känner sig otrygga med att betala räkningar digitalt, säger han.

Personer från hela kommunen och även från grannkommuner utnyttjar betaltjänsterna i Per-Olas ICA-butik.

EU-PROJEKT

FÖR INTEGRERAD ARBETSMARKNAD LÄNGS NORSK-SVENSKA GRÄNSEN

Den 1 september startade det treåriga projektet Gränsmöjligheter, med syftet att arbeta för utökad gränsöverskridande verksamhet mellan Norge och Sverige.

Målen är bland annat att riva mentala gränshinder genom att informera små- och medelstora företag om möjligheterna, istället för problemen, med att arbeta gränsöverskridande och att ge fler företagare kunskap om vad det innebär att bedriva gränsöverskridande verksamhet.

Projektet finansieras genom **Interreg Sverige Norge**.

KONTAKT:

KATARINA NORDMARK,
LÄNSSTYRELSEN VÄRMLAND
010-224 73 94

KATARINA.NORDMARK@LANSSTYRELSEN.SE

Interreg
Sverige-Norge

Europeiska regionala utvecklingsfonden

EUROPEISKA UNIONEN

Intresset för

Ekologiska Grönsaker Ökar

GÅRDSFAKTA

Drivs av Anders Ölmhult med familj

Arbetsbehov: 1,5 tjänst

Hektar: 42

Odlar: Bland annat spannmål, vall, potatis, morötter, blomkål, broccoli, kålrot.

Grönt från Ölmhults gård

Försäljningssiffrorna för ekologiskt odlade produkter ökade med 39 procent under 2015 och handeln tror på en fortsatt ökning. Anders Ölmhult med familj som bor norr om Väse är en av dem som producerar de eftertraktade varorna.

Norra Ölmhults gård ställdes om till ekologisk redan 1994 och de senaste åren har Anders sett ett ökat intresse för de ekologiska produkterna. Förutom spannmål odlar de bland annat potatis, morötter, kålrot, blomkål och broccoli.

Specialiserad grönsaksodling

Ekologisk grönsaksodling kräver stor precision.

- Det är extra noga att välja rätt odlingsmark, göra de rätta förberedelserna innan sådd och ha ordentlig kontroll på ogräsutvecklingen berättar Anders. En misad ogrärensning i början av säsongen ger mångdubbelt arbete några veckor senare.

Fälten, där grönsakerna ska odlas, väljs strategiskt. Det ska vara så lite rotagräs och fröogräs som möjligt innan sådd. -När det gäller morötterna, ska åkrarna helst inte vara i närheten av skog, eftersom morotsbladlöpnan övervintrar i barrträd, förklarar Anders. De besvärligaste skadegörarna på

morötterna hos Anders är morotsbladlöpnan, morotsfluga och stinkfly.

Morötterna sås alltid med större utsädesmängd, eftersom Anders tycker att det blir för tunt i raderna annars. När 2-3 plantor kommit upp per löpmeter flammas morötterna. Därefter handrensas raderna efter behov. Fiberduk används inte till morötterna, men till den övriga grönsaksodlingen. Fiberduk används både för att skydda grödan mot insektsangrepp och för att hålla en lite varmare och jämnare temperatur. För att minska skadeinsekter på kålen, broccolin och kålrötterna används även en mikrobiologisk produkt som består av bakterien *Bacillus thuringiensis*, som tar död på malar, fjärilslarver och liknande.

Tidiga potatissorter bra i ekologisk odling

I år odlas ungefär 5 hektar potatis. Anders använder sig av sorten Solist eftersom det är en relativt tidig sort, som ändå brukar kunna ge en skaplig skörd. Den har även en bra lagringsduglighet och sorten har mottagits väl av kunderna, berättar Anders. Solist kan börja skördas i mitten av juli. Att kunna skörda tidigt är en fördel eftersom angreppen av bladmögel brukar öka i slutet av juli. Bladmögelangrepp gör att bladen vissnar och att plantan inte kan ta upp näring och vatten. Det i sin tur leder till att tillväxten avstannar. Bladmögelsporer som får kontakt med knölnarna kan även orsaka brunröta. För att minska smittoriskerna från diverse sjukdomar använder sig

Anders oftast av inköpt utsäde. Det för att få nytt, friskt utsäde som framförallt inte sprider brunröta.

- Det är dyrt att köpa in utsäde, men det lönar sig i slutänden eftersom skördarna blir större, berättar Anders.

När det gäller ogräs i potatisodling är det viktigt att hålla undan kvickrot och andra rotogräs. Mekanisk ogräsbekämpning sker innan blasten kommit upp. Det gör man dels för att hålla ogräsen i schack och för att stimulera mineraliseringen av näringsämnen genom att jorden luckras upp och syresätts. Anders kuper även potatisen två eller tre gånger för att öka tillväxten och minska ogräset.

Viktigt med en väl planerad växtföljd

En bra växtföljd är även mycket viktig för att den ekologiska produktionen ska fungera.

- Just nu har vi lite för tätt mellan potatisåren. Det optimala hade varit om vi kunde ha potatisen återkommande var femte eller sjätte år, säger Anders. Den planerade växtföljden framöver är potatis, morot, havre, havre med insädd, grön gödslingvall, grön gödslingvall och havre. Anders vill helst ha spannmål innan potatis och inte vall.

- Det är svårt att beräkna kväveleveransen efter en klöverrik vall, förklarar Anders, och det är risk för att få obalans mellan kväve och kalium på kaliumsvaga jordar. För mycket kväve vid starten kan försena knölsättningen. För låg kvävetillgång å andra sidan minskar avkastningen och ökar risken för sönderkokning. Kalium minskar risken för mörkfärgning efter kokning, men kailummängden får inte bli för hög eftersom risken för blötkokning ökar. Fosfor är också viktig för potatisen eftersom fosfor höjer torrsubstanshalten och påverkar mognadstidpunkten. För att få till den rätta balansen använder sig Anders av växtnäringsmedlen Biofer, Ekoväxt och kalimagnesia.

-Det roliga med att vara grönsaksodlare är att få följa grödan ändå från litet frö till att man får skörda stora fina grönsaker, säger Anders Ölmbult.

Olika temperaturer vid inlagring

Efter skörd körs produkterna in i ett kylrum där de först luftas och temperaturen sänks. Olika grödor har olika lagringskrav. Potatisen vill exempelvis ha runt 4-6°C och hyfsat torr luft, medan morötter vill ha en lagringstemperatur mellan 0°C- +1°C och en luftfuktighet på 98 procent. Anders levererar sina grönsaker till livsmedelsaffärer, förskolor och direkt till konsumenter. Att sälja varor direkt till konsumenten tycker han är roligt.

- Då får jag en reaktion direkt, vilket gör att man vill lägga ner sig ännu mer på sina produkter. Leverans sker löpande, men i april brukar lagret vara tomt

Utmaningar med ekologisk produktion

Anders tycker att den största skillnaden mellan konventionell och ekologisk odling är att arbetsbehovet för ogräsreglering är mycket större och att den ekologiska odlingen är mer känslig för årsmånsvariationer. Vädret påverkar skadeläget, växt-

näringsleveransen och ogräsförekomst och det är svårare att sätta in något som snabbt fixar problemen när de uppstår.

- Vi kan inte sticka till med extra konstgödsel eller använda bekämpningsmedel om vi ser att något börjar gå fel, men det är också något som gör odlingen till en utmaning

Det är viktigt att den ekologiska odlaren kan sina jordar och vet hur de ska brukas.

- Ska man börja med ekologisk odling krävs att man läser in sig på varje grödas behov och att man anpassar gröda och sortval till de marker man har. Det kan ta flera år att hitta den perfekta sorten för just din jord, säger Anders.

KONTAKT

PETRA UMLAND 010-224 72 76

Bliekobonde.nu

- ett verktyg för bönder i omställningstankar

*Går du i omställningstankar?
Eller är du kanske bara nyfiken
och vill veta mer om eko och vad
en omställning kan innebära
för dig och ditt företag?*

*Ekologiska Lantbrukarna har
tagit fram sajten Bliekobonde.
nu som erbjuder allt ifrån
en omställningsguide till
möjligheter att få kontakt med
erfarna ekolantbrukare och
rådgivare.*

Bakgrunden till att kampanjen Bliekobonde.nu kom till är ekobristen - att efterfrågan på ekologiskt ökar för varje år som går medan tillgången på svensk ekoråvara inte ökar i samma takt. Många livsmedelsföretag säger sig uppleva en råvarubrist som hindrar dem att utöka sina ekosortiment. Samtidigt satsar kommuner och landsting på att servera mer svensk och ekologisk mat i skolor och på sjukhus.

Affärsmöjlighet för svenska bönder

Det finns en obalans i marknaden som gör att Sverige kan komma att behöva importera allt mer ekologiskt, när mycket av det som saknas skulle kunna produceras av svenska bönder. Bliekobonde.nu riktar sig till dem som är intresserade av att veta mer om ekologisk produktion och se om det kan vara ett alternativ för deras företag att satsa på.

- Vi har startat kampanjen tillsammans med partner från livsmedelsmarknaden som vill vi visa att det finns en långsiktig efterfrågan på ekologiska livsmedel. Ekobristen, som vi kallar den, är en affärsmöjlighet för svenskt lantbruk och att ställa om kan vara en företagsutvecklande insats, menar Paula Cederberg, kampanjansvarig och kommunikatör för Ekologiska Lantbrukarna.

Kontakt med ekobönder

Förutom lättillgänglig information i form av en omställningsguide, frågor och svar om ekologiskt lantbruk, marknadsröster och samlade länkar kring omläggning,

certifiering och rådgivning så ger Bliekobonde.nu en möjlighet till kontakt med erfarna ekologiska lantbrukare inom olika produktionsområden.

- Att lägga om till eko är ett stort beslut. Många förbereder sig och driften på gården länge. Under den tiden kan det vara avgörande att få kontakt med andra som gjort den resan och ta del av deras erfarenheter och lärdomar, utöver att man anlitar rådgivare, säger Maria Dirke, verksamhetsledare för Ekologiska Lantbrukarna.

Samarbetspartner vill utveckla ekomarknaden

Partner i kampanjen Bliekobonde.nu är Arla, Axfood, Coop, HK Scan och KRAV. Det är företag som känner av den ökande efterfrågan på ekologiska livsmedel och som har direkt nytta av en ökad omläggning. På Bliekobonde.nu berättar de om sina avsikter med kampanjen och sin syn på utvecklingen av den ekologiska marknaden.

KONTAKT

PETRA UMLAND, 010-224 72 76

MER INFORMATION

bliekobonde.nu

<https://www.youtube.com/watch?v=uqmxnx-i-xu>

SUBVENTIONERAD EKOLOGISK RÅDGIVNING

Om du har omställningsplaner eller redan har ekologisk produktion kan du få rådgivning från Hushållningssällskapet i Värmland, till ett subventionerat pris.

Rådgivningen kan handla om växtodling, husdjur, bygg, ekonomi samt omställning till ekologisk produktion.

Kontakta HS rådgivare inom ditt område.
Växel: 054-54 56 00.

Exempel på marknadsföring för Bliekobonde.nu.

Surfa in på Greppas webbplats www.greppa.nu och de beräkningsverktyg och hjälpmedel som du kan ha nytta av i planeringen inför kommande års odlingsäsong. Här finns något för alla!

På greppa.nu hittar du verktyg för att kunna resurseffektivisera din gård och öka lönsamheten samtidigt som du gör nytta för miljön och klimatet. Allt material är kostnadsfritt, även för dig som inte är rådgivningsmedlem i Greppa Näringen.

Växtnäringsbalanser

En växtnäringsbalans visar skillnaden mellan tillförd växtnäring (insatsmedel, kvävenedfall, kvävefixering) och bortförd växtnäring från gården (produkter). Den ger en bra överblick över flödena och kan även användas som underlag vid planering av växtföljd, jordbearbetning och gödsling. Logga in med e-legitimation på Mina sidor när du ska göra en växtnäringsbalans. De går även att spara. Är du rådgivningsmedlem i Greppa syns också de balanser som din rådgivare har gjort. Om gården har flera växtföljder bör man göra en skiftesbalans för varje växtföljd. Upprepade balanser är bra för att se skillnader mellan olika år och fundera över olika strategier. Ta gärna hjälp av en rådgivare för att tolka resultaten lite mer på djupet och få hjälp att till exempel göra en gödslingsplan.

Stallgödselkalkyl

Stallgödselns värde beror på hur, när och var den används. Utifrån gödsels växtnäringsinnehåll (välj schabloner utifrån olika gödselslag eller egna värden) och aktuell gröda får du i kalkylen ett värde för stallgödseln vid olika spridningstekniker och tidpunkter, och kan se hur du utnyttjar den optimalt. Värdet är satt utifrån aktuella

Räkna med Greppa!

- OCH BLI MER RESURSEFFEKTIV PÅ DIN GÅRD

mineralgödselpriser. Kalkylen visar även transportkostnad, kostnad för markpackning och bördighetsvärde (gynnande av mullhalt).

CropSAT – satellitbilder på din gröda

CropSAT visar variationen i grönmassa på fälten under säsong beräknat från satellitbilder. Du kan se utvecklingen i din gröda och styra kompletteringsgödslingen efter grödans behov. Utifrån vegetationsindexet kan du lätt göra kvävebehovskartor som kan laddas ner. Har du GPS i traktorn kan du ladda ner en tilldelningsfil som sedan styr givan direkt i gödsel-spridaren.

Kvävesimulator

Med hjälp av kvävesimulatorn kan du beräkna optimal kvävegiva vid olika prisetförhållanden för spannmål och vall. Simulatorn kan också användas för bestämning av kompletteringsgiva av kväve. Du kan även se effekten av långsiktig stallgödsel-användning och förfrukt i kvävesimulatorn.

Höstrapsnurra

Ju högre kväveupptaget är på hösten desto lägre blir behovet på våren. Med Höstrapsnurran kan du räkna fram hur stor vårens kvävegiva bör vara. Detta utifrån en bedömning i fält av rapsens höstupptag, förväntad mineralisering och förväntad skörd.

Att göra en bedömning i fält på hösten brukar löna sig. Bedömning av kväveupptaget görs genom att gå ut i fält och klippa och väga höstraps på hösten efter att tillväxten avstannat. Du kan också mäta det med en kvävesensor eller göra en uppskattning med hjälp av bilder.

Kvävesensorberäkning

Det här är ett hjälpmedel för att räkna på om det kan vara lönsamt att investera i en kvävesensor utifrån hur stor areal du odlar av olika grödor, din genomsnittliga avkastning och pris på respektive gröda. Du kan också fylla i andra faktorer, som ränta och avskrivningstid, men det finns även schablonssiffror.

Investeringskalkyl

Hjälper dig räkna på hur stort investeringsutrymme du har, hur lång tid det tar för en investering att betala sig, eller hur mycket du måste tjäna på investeringen varje år för att den ska betala sig.

Nyhetsbrev och Säsongsnytt

Greppas Nyhetsbrev ger dig de senaste lantbruksrelaterade nyheterna inom miljö och klimat. Brevet Säsongsnytt har regelbunden rapportering om hur mycket kväve som tagits upp av grödan fram till vetets axgång för fem regioner i södra Sverige (Väst och Öst berör Värmland). Du får också annan bra information som hjälper dig att bestämma gödselgivan.

Vem kan få enskild rådgivning?

För att bli fullvärdig rådgivningsmedlem i Greppa Näringen ska du vara aktiv jordbrukare och din gård ha minst 50 hektar (eller 25 djurenheter) samt ligga i ett område som ingår i Greppa Värmland (karta finns på Länsstyrelsens webbplats). Utanför området finns möjlighet att få vissa rådgivningar; våtmark, klimat- och energikollen.

KONTAKT

ANNA BJURÉUS 010-224 72 61

Räkna själv!

Välj hjälpmedel eller räknedurra

Restaurera lagom snabbt

Under många år har det funnits stöd att söka om man vill restaurera naturbetesmark, slåtteräng, skogsbete eller fåbodbete. Oavsett om man väljer att restaurera med eller utan stöd finns det flera goda råd som gäller de allra flesta. Att skynda långsamt är ett av dem.

Att det finns gott om igenvuxna och till och med igenplanterade fodermarker är varken en nyhet eller hemlighet. Förändringar i var vi väljer att bo och hur vi väljer att bo speglas i hur markerna används. Urbanisering och rationalisering inom jordbruket har medfört att de marker som avkastat mest och varit lättast att bruka har valts framför det som avkastat lite och varit svårbrukade. Inte konstigt alls. Men de där mer naturliga fodermarkerna som länge använts till slåtter och bete kan vara värdefulla att ha med i sin produktion även idag, sett till landskapsbild, ekonomi, natur- och kulturvård.

Gör en plan

Om du har mark som du vill öppna upp igen är det viktigt att du först tänker igenom vad du vill. Vad ska marken användas till, hur vill du att den ska se ut och fungera när restaureringen är klar?

Ta gärna reda på det du kan om markens historia. Fråga äldre personer om någon vet hur den använts tidigare. På lantmäteriets hemsida finns tjänsten Historiska kartor som kan ge väldigt intressant och bra information om markanvändning, ägoindelning med mera.

Kom ihåg att i princip alla marker kräver mycket skötsel för att hållas öppna. Resten av texten handlar om att restaurera betesmark, där målet är att få en mark som producerar ett bra bete i kombination med bevarande av biologisk mångfald och kulturhistoriska värden.

Skynda långsamt

Att öppna upp i etapper under flera års tid ger nästan alltid ett bättre resultat än att göra en stor avverkning på en gång. Ju mer igenväxt det är när du börjar, desto fler år behövs för att nå ett riktigt bra resultat. Snabba och omfattande avverkningar resulterar många gånger i en explosion av örnbräken som är en ljusgynnad ormbunke som djuren inte betar. Den kräver sedan mycket arbete för att få bort eller åtmins-

tone begränsa dess utbredning. Den ökade näringsstillgången som uppstår i marken när rötterna från det som röjts bort bryts ner, kan snabbt utnyttjas av arter som hallon, nässlor och tistlar. Inte heller dessa arter betas särskilt gärna.

Hjälp djuren

Släpp in betesdjuren tidigt. Ibland kan de släppas redan innan någon röjning påbörjats, för att själva göra en första röjning. Ibland är det bättre att börja röja först och sedan släppa på djur. Kom alltid ihåg att även om betesdjuren är till enormt stor hjälp fixar de sällan allt röjningsarbete helt själva! Betet måste kompletteras med röjning av sly och arter som snabbt drar nytta av ökat ljusinsläpp efter en röjning, särskilt under de första åren. Allt eftersom grässvålen

På Malmbäckarna finns flera olika arter av jordtungor. Här är Frida Turander med en purpurbrun jordtunga.

tättnar blir uppslagen av önskade arter mindre och mindre.

Det tar flera år innan marken får samma fodervärde som en motsvarande redan öppen betesmark. Betestrycket måste anpassas efterhand och du kan behöva flytta

djuren flera gånger per säsong i början. Men det är det värt!

Malmbäckarna – en synnerligen lyckad restaurering

Utmärkelsen Årets slåttergubbe 2016 gick till Frida Turander och Björn Karlsson på Malmbäckarna söder om Hagfors. Sedan de flyttade dit 1998 har de restaurerat både slåtteräng och betesmark.

För 125 år sedan fanns det ungefär 80 hektar slåtteräng runt byn Malmbäckarna två mil söder om Hagfors, både hackslått och myrslåtter. Skogarna betades och förutom något undantag var åkrarna mycket små och låg insprängda i ängsmarken. När Frida Turander och Björn Karlsson flyttade dit år 1998 fanns det bara ett torp kvar av byn. Markerna var till stor del igenvuxna och igenplanterade.

Värna om kulturspåren

De flyttade dit för att de är intresserade av natur och kulturvård och planen var att åter öppna upp det som varit öppet innanför de staket som fanns kvar. Idag finns ungefär 10 hektar öppen betesmark och slåtteräng. Restaureringen har skett med egen arbetskraft och ett litet antal betesdjur. De har valt att gå långsamt fram och att ta hjälp av betesdjur redan från början.

- Lagom takt är att inte ta ner mer träd än en årsved per år, säger Frida. Inga restaureringsstöd har sökts, de har inte velat vara styrda av villkor och regler.

Variert trädbestånd

Det finns ett spritt bestånd av träd i markerna, några äldre träd som har använts för lövtäkt och yngre träd som på sikt kan ersätta de gamla. I vissa delar är det lite tätare och på andra håll är det helt öppet, och djuren kan även gå in i skogen i vissa delar. Kort sagt finns det miljöer som passar väldigt många av de arter som numera blir mer och mer ovanliga i odlingslandskapet och i landskapet mellan jordbruk och skog.

På Malmbäckarna framträder många åkerhak, det vill säga gränsen mellan äng och åker, tydligt.

Lön för mödan

Arbetet har verkligen lönat sig. Idag är Malmbäckarna en av de mest artrika lokalerna i Värmland när det gäller ängsvampar, och det finns även en lång lista över hävdgynnade kärlväxter här. Den varsamma restaureringen har tagit hänsyn till de värden som finns i markerna, inte minst spåren efter tidigare generationers brukande. Inga maskiner har kört sönder rösen, husgrunder eller åkerkanter. Tvärtom så har betet på det som en gång var en mosaik av äng och åker medfört att kulturlämningar syns synnerligen väl här. Till och med ett hyfsat otränat öga kan urskilja vad som en gång var röjd åkermark och var den övergår i ängsmark.

Frida och Björns råd till andra som vill restaurera marker:

- Dra ihop allt ris i högar och elda upp så fort som möjligt. Räfsa bort så mycket småris, pinnar och även barmattan så att fröbanken snabbt kan återaktiveras. På med djuren så fort som möjligt.

Röj först bort sly i redan relativt öppna marker och friställ äldre hagmarksträd. Utgå ifrån det som redan är öppet. Ta bort planterad gran i första hand.

KONTAKT

MARIA SUNDQVIST 010-224 72 74

Naturbetesmarker och slätterängar är variationsrika. Det kan finnas värdefulla träd, kulturspår och biologisk mångfald på ett och samma ställe.

Björn Karlsson mitt i betesmarken, som längre tillbaka var en mosaik av ängsmark och åkermark.

Som mottagare av denna tidning finns du med i ett adressregister hos Länsstyrelsen Värmland

NOTERAT

EFTERLYSNING: BYGGNAD FÖR TIMMARLAGNINGSKURS

Länsstyrelsen planerar att under 2017 återigen arrangera en tvådagarskurs i timmerlagning. Vi söker nu lämpligt kursobjekt för kursen.

Beskrivning: Mindre timmerbyggnad där en eller några få av de nedersta stockarna behöver bytas. Annars ska byggnaden vara i ganska bra skick, det vill säga taket är helt och resterande stomme likaså.

Byggnaden ska vara utan golv eller golvet ska enkelt kunna lyftas ut. Det ska vara fritt från vegetation och prylar både in- och utvändigt så man kommer åt.

Fastighetsägaren ska tycka att det är kul med kurs och själv vara intresserad av att delta efter förmåga. Plats att parkera bilar och tillgång till toalett eller dass behövs också.

Kontakt:

Lise Wichmann Hansen
lise.wichmann.hansen@lansstyrelsen.se
010-224 72 78

FUNKTIONSTESTA DIN SPRIDNINGSTRUSTNING

Nu kan du funktionstesta din spridningsutrustning och få den godkänd av Jordbruksverket!

Efter den 26 november 2016 ska alla sprutor som används för spridning av växtskyddsmedel vara godkända av Jordbruksverket för att få användas. För att vi ska kunna godkänna sprutan krävs det att den är funktionstestad och att den som utfört funktionstestet är behörig.

VAD SKA DU GÖRA?

Funktionstesta din spridningsutrustning

Skicka in protokollet elektroniskt till Jordbruksverket för godkännande på jordbruksverket.se/etjanster/odling

Även protokoll från funktionstest som är gjorda före 26 november kan ligga till grund för ett godkännande. Ett beslut om godkännande gäller i tre år från datumet för funktionstestet.

Läsa mer om funktionstest och vilken spridningsutrustning som är undantagna från kravet på godkännande jordbruksverket.se/funktionstest

GRUNKURS FÖR BEHÖRIGHET ATT ANVÄNDA KEMISKA VÄXTSKYDDSMEDEL, JORDBRUK

För att få använda och köpa kemiska växtskyddsmedel yrkesmässigt krävs det att man har ett tillstånd. Det får man genom att gå en fyrdagars grundkurs för sprutbehörighet.

Godkänd genomförd kurs ger en fem-årig behörighet. Grundkursen i Karlstad är inriktad mot lantbruk.

Tid: Fyra kurstillfällen 8, 10, 15 och 17 februari 2017

Plats: Länsstyrelsen Karlstad

Kostnad: 4000 kr (inkl/exkl moms), kursmaterial och fika ingår.

Kontakt:

Johanna Lidén
johanna.liden@lansstyrelsen.se
010-224 72 70

Malin Eliasson
malin.eliasson@lansstyrelsen.se
010-224 72 64

Anmälan:

Behörighetsutbildningar ges med flera inriktningar på olika platser i Sverige. Inriktningarna är; jordbruk, trädgård, grönyta och skog.

<https://jordbruksverket.pingpong.se/oppenkatalog>

UTBETALNING AV JORDBRUKARSTÖD HÖSTEN 2016

Tidigaste dag för utbetalning. Därefter görs utbetalningar löpande.

Stöd för 2015

28/10 Slututbetalning av kompensationsstöd

Stöd för 2016

7/10 Delutbetalning (85 procent) av:

Miljöersättningar med åtagande från 2014 och tidigare Kompensationsstöd

Nya stödet för ekologisk produktion och omställning till ekologisk produktion

21/10 Delutbetalning (70 procent) av:

Gårdsstöd

Förgröningsstöd

Nötkreatursstöd

Stöd till unga lantbrukare

25/11 Nationellt stöd

Delutbetalning (85 procent) av nya vallstödet

28/12 Slututbetalning av miljöersättningar med åtagande från 2014 och tidigare

Delutbetalning (85 procent) av nya stödet för betesmarker och slåtterängar

MILJÖÖVERVAKNING AV ÄNGAR

I Årjäng, Filipstad, Säffle och Kristinehamn

Varje år besöks ett 60-tal av länets slåtterängar inom ramen för länsstyrelsens regionala miljöövervakning. Syftet är att se hur många slåtterängar som slås. Det är ingen kontroll och det är ängar både med och utan miljöersättning som besöks.

Under hösten 2016 är det ängar i Årjängs, Säffles, Filipstads och Kristinehamns kommuner som besöks.

Ingen föransökan sker men om ängarna ligger nära bostadshus försöker inventeraren alltid att ta kontakt med de boende.

Kontakt:

Maria Sundqvist
maria.sundqvist@lansstyrelsen.se
010-224 72 74